

ВПЛИВ ПОЛІТИКИ ПАМ'ЯТІ ЩОДО ВІЙНИ 1991–1995 РР. НА ВЗАЄМОВІДНОСИНИ ХОРВАТІВ ТА СЕРБСЬКОЇ МЕНШИНИ В РЕСПУБЛІЦІ ХОРВАТІЯ

Пшемицька Євгенія

Дослідження присвячене впливу хорватської політики пам'яті щодо війни 1991–1995 рр. на відносини хорватів та сербської етнічної меншини. Встановлено, що незважаючи на певні компроміси з боку хорватського уряду, невирішеними залишаються питання жертв та героїв війни.

Ключові слова: війна, пам'ять, Хорватія.

У 1990-х рр. Хорватія пройшла складний шлях від війни до відновлення територіальної цілісності та державного становлення. Важливу роль у Хорватії, як поліетнічній та поліконфесійній державі, відіграють міжетнічні відносини. Особливо напружені відносини між хорватами та хорватськими сербами, зокрема і в питаннях історичної пам'яті. Для ефективного управління постконфліктною територією хорватський уряд приділяє увагу історичним аспектам політики. Хорватський досвід реінтеграції територій та політика пам'яті становлять помітний інтерес для сучасної України. Дослідження цієї проблеми сприятиме кращому розумінню особливостей пам'яті у посттравматичному суспільстві.

Війна за незалежність йменується у Хорватії «Вітчизняною війною». Назва відбиває значення цієї події, яка стала фундаментом у становленні сучасної хорватської держави, одним із важливих компонентів ідентичності хорватської нації. Ключовими подіями війни вважаються облоги Вуковара й Дубровника, операція «Буря», з якими пов'язані пам'ятні дати, святкування [4].

Оскільки війна закінчилася на користь Хорватії, уряд мав змогу встановлювати свою позицію щодо тлумачення подій історії, зокрема і в середовищі сербської меншини. У Хорватії на офіційному рівні «агресорами» у «Вітчизняній війні» визначено не лише Сербію, Чорногорію та Югославську народну армію, але й «численних представників сербської етнічної меншості в Хорватії». Це «священна війна» за здійснення так званої «тисячолітньої мрії – незалежної хорватської держави. Підкреслюється «сакральність» цієї війни для хорватського народу, а дії апологетів так званої Республіки Сербська Країна позиціонуються як такі, що спрямовані проти права народу на незалежність [1, 100–102].

Особливе і почесне місце в державі та хорватському суспільстві займають «бранителі» – хорватські ветерани, учасники бойових дій. Вони беруть участь у масових заходах, займаються збереженням історичної спадщини війни. За даними 2017 р. із 113 пам'яток війни в Хорватії 47 були присвячені виключно захисникам, 11 – захисникам і цивільним жертвам, 10 – цивільним жертвам. Особливе ставлення до військових героїв ускладнює підняття в хорватському суспільстві

важливих тем, як-от причетність бранителів до військових злочинів та етнічних чисток. Ускладнюється ситуація наявністю у сербської спільноти власних героїв, оцінки подій. В європейських дослідженнях, присвячених хорватській політиці пам'яті, зустрічається критика щодо формального виконання хорватським урядом вимог щодо засудження злочинів, не приділення достатньої уваги жертвам серед цивільного населення, особливо сербського, і натомість надмірної героїзації, сакралізації хорватських ветеранів [3, 51; 6; 7].

Незважаючи на пошуки компромісу з сербською меншиною з 1990-х рр. (рішення не викладати новітню історію з 1980 по 1998 рр. на території Східної Славонії тощо), лише з 2020 р. хорватський уряд продемонстрував бажання говорити про жертви з боку сербського населення. Вперше, на офіційних урочистостях з нагоди 25-річчя проведення операції «Буря» був присутній представник сербської меншості у Хорватії – Борис Мілошевич. Резонанс у Хорватії та Сербії викликала заява прем'єр-міністра Андрея Пленковича, який визнав, що жертвами «Вітчизняної війни» стали і серби. З 2020 р. запроваджені День пам'яті жертв Вітчизняної війни та День пам'яті жертв Вуковара і Шкабрні, відбулися вшанування загиблих сербів. Проте тема причетності бранителів до воєнних злочинів досі залишається у віданні громадських організацій [2, 249; 5, 38].

Хорватська війна за незалежність завершилась у 1995 році, проте й нині сербо-хорватський конфлікт не виглядає вичерпаним, особливо у площині історичної пам'яті. Політика пам'яті в Республіці Хорватія мілітарна, етноцентрична, відбувається репрезентація війни як священної, справедливої та оборонної, сакралізація борців за незалежність. Із 2020 р. в Хорватії взято курс на збереження балансу між героїзмом і віктимністю, влада розуміє необхідність створення простору для жертв із сербської сторони, але причетність хорватських військових до скоєння злочинів дотепер залишається табуованою темою в офіційній політиці.

Джерела та література

1. Розумюк В. М. Контroversійні практики в історії сербо-хорватських відносин. *Проблеми всесвітньої історії*. 2021. № 3(15). С. 92–105.
2. Михальська В. Фактор ідентичності в постконфліктній політиці. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Культурологія»*. 2017. Випуск 18. С. 249–250.
3. Сторубльов О. Хорватський досвід у сфері захисту власних героїв. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2018. Вип. 3. С. 50–53.
4. Стратегічна культура Хорватії: геть від Балкан, дайош Європу! URL: <https://adastra.org.ua/blog/strategichna-kultura-horvatiyi-get-vid-balkan-dajosh-yevropu>

5. Шимкевич К. Процес примирення у повоєнній Хорватії (1995–2020 рр.): особливості та проблеми. *Актуальні проблеми міжнародних відносин та міжнародного права: матеріали Всеукраїнської наук. онлайн-конф. з міжнародною участю (м. Київ, 29 жовтня 2020 р.)*. Київ, 2020. С. 35–39.
6. Banjeglav T. A. Storm of Memory in Post-War Croatia. URL: <https://www.cultures-of-history.uni-jena.de/debates/a-storm-of-memory-in-post-war-croatia>
7. Taylor A. McConnell «KRVatska», «Branitelj», «Žrtve»: (Re-)framing Croatia's politics of memory and Identity URL: [https://www.liverpool.ac.uk/media/livacuk/ewc/docs/Taylor,McConnell_Working,paper_KRVatska,Branitelj,Z%CC%8Crtve,\(Re\)framing,Croatias,politics,of,memory,and,identity.pdf](https://www.liverpool.ac.uk/media/livacuk/ewc/docs/Taylor,McConnell_Working,paper_KRVatska,Branitelj,Z%CC%8Crtve,(Re)framing,Croatias,politics,of,memory,and,identity.pdf)

**ПІДСУМКИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ДІАЛОГУ
ЩОДО ПРОБЛЕМ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ
У ТРИДЦЯТУ РІЧНИЦЮ ПІДПИСАННЯ ДОГОВОРУ МІЖ УКРАЇНОЮ
ТА РЕСПУБЛІКОЮ ПОЛЬЩА ПРО ДОБРОСУСІДСТВО,
ДРУЖНІ ВІДНОСИНИ ТА СПІВРОБІТНИЦТВО**

Стрільчук Людмила

У тридцять річницю підписання Договору між Україною та Республікою Польща головним підсумком двосторонніх відносин стало налагодження не лише політичної та економічної співпраці, але й активізації та результативності історичного діалогу, який став логічним продовженням стратегічного партнерства.

Ключові слова: Польща, Україна, історична пам'ять.

1989 рік увійшов в історію Польщі як початок системної трансформації країни, що відбувалася на фоні системних змін, пов'язаних із закінченням епохи соціалізму, занепадом східного блоку, об'єднанням Німеччини – усе це вплинуло на особливості формування зовнішньої політики Польщі, процес формування якої у той період був суперечливим та складним. Головною рисою польської східної політики стало реагування на зміни, що відбувалися за східним кордоном: встановлення міждержавних контактів із колишніми республіками СРСР. Пріоритетне місце у тогочасній польській східній політиці посідали ті республіки, які мали спільний із РП кордон [6, 515].

Польща стала першою державою світу, яка у грудні 1991 р. визнала незалежність України і перші роки міждержавних відносин ознаменувалися динамічним розвитком політичних контактів, творенням міждержавних інституцій, оформленням дипломатично-консульських служб, формуванням нормативно-правової бази двосторонніх відносин. Із перших днів утвердження України як незалежної